

Hitit İlahiyat Dergisi / Hitit Theology Journal

e-ISSN: 2757-6949

Haziran / June 2022/21/1 835-844

MARY M. KEYS, AQUINAS, ARISTOTLE AND THE PROMISE OF THE COMMON GOOD (NEW YORK: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, 2006)

Mary M. Keys, Aquinas, Aristotle and the Promise of the Common Good (New York: Cambridge University Press, 2006)

YURDAGÜL KILINÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Konya, Türkiye
Asst. Prof., Selcuk University Faculty of Letters, Philosophy Department, Konya, Turkey

ykadanali@gmail.com

orcid.org/0000-0002-1597-062X

MAKALE BİLGİSİ / ARTICLE INFORMATION

Makale Türü /Article Types: Research Article

Geliş Tarihi /Received: 17 Ocak 2022

Kabul Tarihi/Accepted: 04 Mayıs 2022

Yayın Tarihi/Published: 30 Haziran 2022

Doi: <https://doi.org/10.14395/hid.1073968>

ATIF/CITE AS:

Kılınç, Yurdagül, "Mary M. Keys, Aquinas, Aristotle and the Promise of the Common Good (New York: Cambridge University Press, 2006)", Hitit İlahiyat Dergisi, (Haziran/June 2022) 21/1, 835-844

İNTİHAL/PLAGIARISM:

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software.

Copyright © Published by Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Hitit University Divinity Faculty,

Çorum, Turkey. All rights reserved.

Mary M. Keys, *Aquinas, Aristotle and the Promise of the Common Good* (New York: Cambridge University Press, 2006)

Abstract

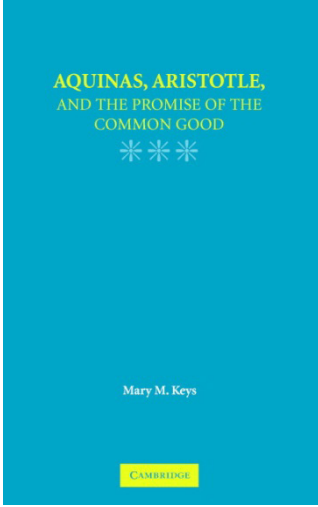
There are two consequences of forming the political space as if it is a market where economic demands are met. First, justice is abstracted from its moral context and confined to distribution, rights, taxation, actors, and entitlement. Second, the relationship between authority and citizens is reduced to voting and benefiting from public services. The source of the problems such as populism, propaganda, manipulation, violence, relativism, post-truth, value pluralism and skepticism that political philosophers are currently trying to analyze and solve is the transformation of politics into a market place. Being aware of these problems of contemporary political philosophy, Mary M. Keys published her book, *Aquinas, Aristotle and the Promise of the Common Good*, to reconcile the obvious contradiction between the individual good and the common good of the community, and to bring politics and morality together on the normative and universal level, and then to offer solutions to the contemporary problems of political philosophy. Having presented comparatively the role of the common good in the thought system of Aristotle and Aquinas, she lays a bridge between the medieval philosophy and contemporary political thought by suggesting the possible contributions of the common good to political philosophy. What makes this book unique is that it brings together political philosophy, ethics and theology in the context of the common good.

Keywords: Common Good, Justice, Political Philosophy, Aristotle, Aquinas.

Öz

Siyaset alanını, ekonomik gereksinimlerin karşılandığı bir market olarak tasarlanmanın iki neticesi vardır. İlki adalet, ahlaki bağlamından soyutlanarak dağıtım, haklar, vergi, birey ve yetkinlik ile sınırlanır; ikincisi iktidar ile yurttaşlar arasındaki ilişki, oy verme ve kamusal hizmetlerden yararlanmaya indirgenir. Şimdilerde siyaset filozoflarının analizi ve çözümü için uğraştığı popülizm, propaganda, manipülasyon, şiddet, rölativizm, post-truth, değer çoğulculuğu ve şüphecilik gibi problemlerin kaynağı siyasetin market alanına dönüştürülmesidir. Çağdaş siyasetin bu problemlerinin farkında olan Mary M. Keys, Aquinas, Aristotle and the Promise of the Common Good başlıklı kitabını, bireysel iyilik ve ortak iyilik arasındaki bariz çelişkiyi uzlaştırmak, normatif ve evrensel düzlemde siyaset ve ahlaki bir araya getirmek ve böylece çağdaş siyaset felsefesi problemlerine çözüm sunmak amacıyla kaleme almıştır. Öncelikle ortak iyinin Aristoteles ve Aquinas'ın düşüncesindeki rolünü karşılaştırmalı olarak sunan Keys, daha sonra çağdaş siyaset düşüncesi ile bir köprü kurarak ortak iyinin, siyaset felsefesine olası katkılarından söz eder. Kitabı özgün kılan husus, ortak iyi bağlamında siyaset felsefesi, ahlak ve teolojiyi bir araya getirmesidir.

Anahtar kelime: Ortak iyi, Adalet, Siyaset Felsefesi, Aristoteles, Aquinas.

Mary M. Keys'in henüz Türkçe'ye çevrilmemiş olan *Aquinas, Aristotle and the Promise of the Common Good* [Aquinas, Aristoteles, ve Ortak İyinin Vaadi] eserini değerli kılan iki yönü vardır. İlki, ortak iyi (bonum commune/common good) konusunda Aristoteles'in siyaset teorisinin temel ilkeleri ile Thomas Aquinas'ı karşılaştırması; ikincisi, ortak iyinin çağdaş siyaset teorileri açısından anlamını tartışmaya açmasıdır. Notre Dame Üniversitesi Siyaset Bilimi öğretim üyelerinden Keys, bu kitabında ilgi alanı olan felsefe tarihi, ahlak, siyaset bilimi ve teolojiyi bir araya getirir. Son dönem çalışmalarında Augustinus ve Aquinas'a yoğunlaşan Keys, klasik siyaset felsefesi metinlerinin yorumlanması ve

analizindeki yetkinliğini gösterdiği çalışmalarında Orta Çağ referans olarak antik dönem ve günümüz teorilerini eleştirmekte ve çağdaş problemlere çözümler önermektedir. Eserlerinde Keys'in, antik dönem ve Orta Çağ'a ilişkin bir tarih ve arşiv çalışması yapmanın ötesinde her iki dönemi karşılaştırdığı, yeri geldikçe eleştirdiği ve elde ettiği sonuçları çağdaş okuyucunun ilgisini çekecek şekilde argümantatif olarak dile getirdiği görülmektedir.

Ortak iyiye ilişkin literatür, antik dönem teleolojik dünya tasarımına kadar geri götürülebilir. Orta Çağ düşüncesi, ortak iyi konusunda Aristotelesçi erdem vurgusunu ve hukuku ön plana çıkarırken sonraki dönemlerde liberalizmin etkisindeki siyaset felsefesi uzun süre bu kavramla doğrudan ilgilenmemeyi tercih eder, ta ki çağdaş siyaset felsefesini hak, benlik, adalet ve özgürlük konularıyla meşgul eden liberal ve komüniteryan teorilere kadar. Bireysel hak ve özgürlüklere vurgu yapan çağdaş liberal kuramlar ile topluluğa ve bağlayıcı unsurlara vurgu yapan komüniteryan kuramlar, ortak iyi kavramına uzak değillerdir. Ancak liberal düşüncenin ortak iyiyi, birey özelinde ve nötralize edilmiş toplumsal bir düzlemde ele alması, kendisine yöneltilen eleştirilerin odak noktasını oluşturur; çünkü liberal düşünce ortak iyiye teoride yer açmakla birlikte toplumsal hayatta görünürlüğünü engeller. Devletin farklı iyi anlayışları karşısında tarafsız olması ve bireylerin iyi hakkındaki tercihlerine saygı duyması; bununla birlikte bireylerin de iyi düşüncelerini kendi özel hayatlarıyla sınırlı tutması beklenir. Liberalizmin aksine komüniteryan düşünce ise ortak iyiyi, toplumun ve bireyin karşılıklı gelişimi için dinamik bir süreç olarak algılar. Bu yüzden devleti, ortak

iyiyi koruyacak bir sistem kurması için teşvik ederken yurttaşları da sivil erdemlere yönlendirerek ahlaken destekler. Liberal ve komüniteryan teorisinin bu görüşleri ufuk açıcı olmakla beraber ortak iyiye dair yeterli ve kapsamlı bir kavrayış sundukları söylenebilir mi?

Bu sorunun cevabı aynı zamanda Keys'in kitabını yazma amacını ifade eder. Ona göre çağdaş siyaset filozofları ortak iyiye teorilerinde yer vermiş olsa da hemen hepsinin evrensellik, normatiflik, insan doğası veya erdemler yönünden eksikleri bulunmaktadır (s.21). Örneğin Rawls'un içeriği zengin bir ortak iyi anlayışını dile getirmeye yönelik çabası, sonuç itibarıyla başarısızlığa uğrar; çünkü Rawls'un teorisinde bir insan doğasından bahsetmek mümkün değildir. İyi, insanların arzuları ve onları tatmin etmek için kabul ettikleri düzenlemelerden oluşur ve bu yönüyle özsel bir iyi değildir. Keys sadece liberal teori eleştirisi ile yetinmez ortak iyiyi, teorisinin merkezine alan komüniteryanları da yöntemsel olarak hatalı bulur. Ancak yazarın, komüniteryan eleştiriye geçmeden önce liberal düşünce ilişkisi bağlamında faydacılığa yer vermesi beklenirken sadece giriş kısmında kısa bir özetle yetinir (s.12-14). İyiyi, çoğunluğun mutluluğu şeklinde tanımlayan ve ekonomiden siyasete pek çok çağdaş teorisinin temelinde bulunan faydacı düşüncenin etkinliğinin yazar tarafından görmezden gelinmesi kitabın kapsayıcılığı açısından problematiktir.

Keys mevcut teorilere eleştirisinin ikinci aşamasında liberal düşüncenin karşısında konumlandığı komüniteryanlardan Sandel'e yer verir. Sandel'i iyi toplulukları kötülerden ayırt etmek için net bir ölçüt sunmadığı, evrensellikten ödün vererek rölativizme kapı araladığı gerekçesiyle eleştirir. Bu iki teori arasında bir alternatif gibi görünse de William Galston'ın "kapsamlı" ortak iyi anlayışı da yazar açısından eleştiriye açıktır; çünkü Galston değer çoğulculuğu ile doğal hak teorisini birleştirirken evrensel temeller, normlar ve amaç arayışından uzaklaşır. Bu uzaklaşmanın sonucunda siyasi eylemlerin ahlaki yönünü temellendiremez ve ahlaki deneyimlerin anlamını derinlemesine inceleyemez. Değer çoğulculuğunun ve rölativizmin risklerine dikkat çeken yazar için bu teoriler arasında denge olarak konumlanabilecek bir alternatif arayışında olmamız hiç de anlamsız değildir. İşte bu yüzden Keys, çalışmasına bir Orta Çağ düşünürü olan Aquinas'ın siyaset ve ahlak düşüncesinin çağdaş siyaset felsefesine katkısının olup olmayacağını araştırmakla başlar. Dört kısım, dokuz alt bölüm ve 255 sayfadan oluşan kitabında yazar, bu arayışı karşılayacak kavramlardan birinin ortak iyi olduğu noktasında okuyucu ikna etmeye çalışır.

Gerçekten de bir Orta Çağ filozofu olan Aquinas'ın görüşlerinin günümüz siyaset felsefesine katkısından söz edilebilir mi? Keys'in buna cevabı olumludur. Ancak bu iddiasını savunmak için arka planda iki çağdaş

kuşkuyu gidermesi gerekir. Bunlardan ilki, ortak iyinin bazıları tarafından dinî görüşlerle ilişkilendirilme eğilimidir. Diğerisi ise ortak iyinin totaliter rejimleri hatırlatmasıdır. Bu bağlamda Keys, şu soruyla da yüzleşmek zorunda kalır: evrensel olarak formüle edilebilir ve aynı zamanda dinî inanca ve toplumsal hayata uygun ortak bir iyi var olabilir mi? Sorunun cevabını ararken yazarın çağdaş hassasiyetleri göz önünde bulundurduğunu not edelim. Keys ortak iyi kavramının referans yelpazesinde bulunan ahlaki normların, iyilik ve erdemlerin belirli dinî inançlarla ayrılmaz bir şekilde bağlanabileceğini, bunun da bazıları için endişe kaynağı olacağını farkındadır. Kaldı ki yöneticilerin, ortak iyi düşüncesinden hareketle belli bir inancı meşrulaştırmak ve diğer inançları zayıflatmak için bazı politikaları hayata geçirmelerinin mümkün olduğunu da kabul eder. Bu risklerine rağmen ortak iyinin, bireysel iyilik ile topluluğun ortak iyiliği arasındaki açığı kapatabilecek ve uzlaştırabilecek potansiyeli bulunmaktadır. Böylece Aquinas'ın düşüncesini siyaset teorisyenleri için yararlı bir kaynak hâline getiren, onun sosyal ve sivil yaşamın felsefi, antropolojik ve ahlaki temellerini derinlemesine araştırması ve siyasetin amaçlarını daha iyi tasavvur etmemizi sağlamasıdır. Keys için bu husus dikkat çekicidir; zira Aquinas'ın erdem ve hukuk teorisini Aristoteles'ten de çağdaş teorilerden de daha ikna edici ve aydınlatıcı yapan, teorilerin dayandığı temellerine olan vurgusudur (s. 59). Aquinas'ın bu özelliğinin günümüz siyaset teorilerine katkısını açık hâlde getirmek için yazar, kitabı boyunca iki ana iddiayı takip eder. İlkine göre Aquinas, bir doğal hukuk teorisi geliştirilmesi gerektiğini felsefi olarak temellendirir; çünkü doğal hukuk her bireyin içinde bulunan ve onları erdemli olmaya ve evrensel bir ortak iyiye yönlendiren içsel bir ilkedir. Bu ilkenin ilişkilendirildiği irade (will), kişileri bireysel anlamda erdeme ve toplumsallığa yönelten doğal bir eğilime sahiptir. Aquinas'ın teorisini orijinal kılan da Aristoteles'in doğal hak düşüncesini doğal hukukla değiştirmesidir. Bu şekilde doğal eğilimi vurgulayan evrensel bir adalet ve erdem görüşü ileri sürebilir. Yazar, Aquinas'ın bu iddiasını anlamlı bulur; zira Aquinas, Aristoteles'in etik ve politik düşüncesinden yola çıkmasına rağmen politik telosun tek başına hem ortak olanın hem de iyi olanın tüm gerekliliklerini karşılayamadığını düşünür. Her iki yönün de hakkını vermeyi amaçlayan Aquinas, ortak iyinin evrensel ve normatif sonuçlarını Aristoteles'ten daha fazla ciddiye alır. Bu da ona evrensel ile bireyseli bir araya getirerek Aristoteles'i aşma fırsatı sağlar.

İkinci iddiaya göre Aquinas, insan eylemlerinin birey ötesi etkilerine, sosyal ve sivil sonuçlarına ve burada tebarüz edecek erdemlere değinerek ahlak ve siyaset felsefesi için yeni ve daha geniş temeller inşa eder. Bu noktada insan varoluşunun dikey (insan-Tanrı) ve yatay (insan-insan/lar) ilişki boyutlarının da altının çizilmesi önemlidir. Temellere ilişkin bu iki

argüman neticesinde Aquinas, politik yaşam, topluluk ve eylemin kökeni ve amaçlarını normatif boyutta temellendirmeyi başarır. Yazarın çağdaş siyaset felsefesine vaadi olması bakımından neden Aquinas'ı ve onun ortak iyi düşüncesinin seçtiği de böylece açığa çıkmış olur (ss. 3 - 56). Kitabın ilk kısımlarında çağdaş filozoflardan John Rawls, Michael Sandel ve William Galston'ın çalışmalarının yanı sıra Alasdair MacIntyre ve Henry Jaffa'ya atıfta bulunan Keys, tüm bu teorilerdeki eksikliği Aquinas'ın normatif ve evrensel ortak iyi teorisinin karşılayacağını düşünür. Keys'in burada amacı açıktır: Ortak iyiye dair bir yanda liberal bireyci anlayış, diğer yanda komüniteryan rölativist kavrayış arasındaki görünüşte sonu gelmeyen açmazda Aquinas'ın evrensel ve normatif bir temel üzerinde inşa edilmiş ortak iyi teorisini bir denge olarak gösterebilmek. Ancak ikinci kısımdan sonra yazarın çağdaş düşünürlere doğrudan atıf yapmadan Aquinas'ın teorisini açıklamaya devam etmesi bu amacını tam anlamıyla okuyucuya yansıtmasını engeller. Buna rağmen yine de Keys, kitabın ikinci kısmında (ss. 59-140), Aquinas'ın siyaset teorisine yoğunlaşmak için haklı gerekçelerine ulaşmış olur.

Kitapta Aquinas'ın Aristotelesçi erdemleri dinî erdemlerle birleştirerek ortak iyiye doğru yeniden yönlendirme projesi Keys'in en fazla ilgilendiği hususlardan biridir. Bu aynı zamanda çağdaş ortak iyi literatüründe fazlaca değinilmeyen bir husus olması bakımından Keys'in katkısını anlamlı ve özgün kılar. Aquinas alçakgönüllülük, minnettarlık ve kendini aşmayı, yüce gönüllülükle (magnanimity) bütünleştirerek üstünlüğe yapılan Aristotelesçi vurguyu yumuşatmayı başarır (s.143). Böylece Aristoteles'ten farklı olarak yasal adalet ile genel ahlaki yükümlülükler arasındaki gerilimi çözer; doğal hukuku, ortak iyiye ve iradeyi adaletin tanımına dâhil eder ve sonuç olarak adaletin kapsamını geliştirir. Bu da ona ortak iyiye savunmak için Aristoteles'ten daha cesur davranma fırsatı verir. Çağdaş teorilerin adaleti haklar, mülkiyet, dağıtım ve yeniden dağıtım meselesine indirgemelerinin sonuçlarını düşündüğümüzde Keys'in Aquinas analizi, ortak iyi temelinde erdemler ve hukukla ilişkili bir adalet teorisi inşası için imkân sağlar.

Sadece dışarıdan dayatılan veya yasa ve kurumlarda somutlaşan adalet anlayışının birey ve toplumun mutluluğu için yeterli olup olmadığı tartışmaya değerdir. Bu yüzden Keys kitabının üçüncü kısmını, Aquinas'ın yasal adalet düşüncesinin bireylerin gelişimini ve mükemmelleşmesini sağlayabileceği iddiasına ayırır (ss. 143-199). Yüce gönüllülük, tevazu ve minnettarlık gibi erdemlerle örülmüş bir adalet anlayışı, bu erdemleri içsel olarak benimsemiş bireyleri ortak iyiye yönlendirir. Gerçek yüce gönüllülük, yurttaşları ortak iyi için büyük işler yapma umuduyla cesaretlendirirken aynı zamanda bu işleri, başkalarına ve özellikle de Tanrı'ya tam bağımlılıklarını bilmenin tevazusuyla yapmalarını bekler. Yüce gönüllülük, Aristotelesçi

muadili ile karşılaştırıldığında tevazuya, minnettarlığa, karşılıklı bağımlılığa ve başkaları için gerçek saygıya kısacası gerçek dostluğa yer açar. Böylece Aquinas, Hıristiyan ahlak anlayışından hareketle antik dönem düşüncesine yeni erdemler ekler. Erdemli yönetim biçimlerine dini erdemleri dâhil etmek ona rasyonel bir açıklama ve teorik bir zemin için yeni bir alan açar. Bu şekilde bireyin çıkarları yok sayılmadan sosyal ve sivil yaşamda ortak iyiye erişilmesi mümkün hâle gelir.

Kitabın neredeyse son bölümüne kadar Aquinas'a destek vererek ilerleyen yazar, aslında onu eleştirmekten imtina etmez (ss. 203-238). Keys'e göre dinden sapanların devlet tarafından cezalandırılmasını savunurken Aquinas, "aşırılıklar" yapmış ve bu da onun ortak iyiye ilişkin bakış açısına zarar vermiştir. Elbette devlet erdemlerin toplumda yaygınlaşması için bazı uygulamaları destekleyebilir. Ancak yazar, Aquinas'ın kendi iyi teorisinde tutarsızlığa neden olan bu cezalandırma mevzusunun anlaşılmaz olduğunu düşünür. Öyle ki bu önerisiyle Aquinas, "sapkınlara karşı kişisel öfke veya kızgınlıkla" savunulamaz bir yere doğru yönelmiş ve inancın öznesi olarak insana gereken saygıyı göstermemiştir (s. 263). Aquinas'ın teorisine olan tüm inancına rağmen Keys'in ona yeri geldikçe eleştirel bakmayı başarabilmesi, kendi iddiasını güçlendirmesine yardımcı olur.

Keys, kitabını çağdaş dünyanın siyasal ve kuramsal ayrışmalarına ortak iyinin bir çözüm vaadi olduğu inancıyla kaleme almıştır. Ancak yazarın bu projesi kavramsal ve yönetsel bazı zayıflıkları barındırmaktadır. İlk olarak Keys'in tartışmasında net olmayan husus, ortak iyinin mahiyetine dair kavramsal bir açıklamadır. İyi tam olarak nasıl tanımlanmalıdır? İyi, birçok kişi tarafından iyi olarak algılandığı için mi iyidir? Ortak iyiyi, kendinde iyi ve araçsal iyiden ayıran özellikleri nelerdir? Bu felsefi soruların cevabını kitapta net olarak görebilmek mümkün değildir. Yazarın bu kavrama verdiği anlam daha açık olsaydı diğer filozof ve kuramlara yönelik yaptığı eleştirilerin çerçevesi de okuyucu açısından daha anlaşılır ve kolay takip edilebilir olurdu. İkinci olarak, ortak iyinin çağdaş dünyaya vadini Aquinas üzerinden sunan Keys, onu liberalizmle uyumlu hâle getirmek için epeyce uğraşmak zorunda kalır. Aquinas'ı yeri geldikçe eleştirir. Buna rağmen çağdaş insanın teleolojik, evrensel ve dinî imaları olan bir ortak iyi düşüncesinin baskı ve şiddete dönüşme ihtimaline yönelik tüm kaygılarını giderebildiğini söyleyemeyiz; çünkü yazar iyi vatandaşlık için erdemlere içsel olarak sahip olmayı önermekle birlikte bunun günümüz eğitim sistemine nasıl dâhil edileceğine dair bir öneri sunmaz. Aquinas'ın önerilerini tekrarlamakla yetinir. Kitabın bütünlüğü açısından diğer bir eksiklik ise ilk bölümdeki liberal ve komüniteryan teoriler arasındaki karşılaştırmanın orada bırakılmış olmasıdır. Keys, son bölümde veya kitaba yeni bir bölüm daha ekleyerek

Aquinas hakkında ulaştığı neticeleri ve Aquinas'ın çağdaş siyaset felsefesine katkısını Rawls, Sandel ve Galston özelinde yeniden tartışmaya açmış olsaydı kendi argümanını daha güçlü hâle getirebilirdi. Tüm bunlara rağmen Keys'in kitabı, ortak iyiyi ahlaki, dinî ve siyasi erdemlerle ilişkilendirerek yeniden gündeme getirmesi ve böylece antik dönem, Orta Çağ ve çağdaş siyaset felsefesi kuramları arasında bir köprü kurmaya çalışması açısından siyaset felsefesi literatürüne değerli bir katkıdır.

